

tartottak, képeztek minket. Előbb ők minket, aztán mi másokat.

Az eredmény? A 2001-2002-es tanévben a Leőweyben 1000 diák van: ebből csaknem 100 gyerek jár magyar vagy idegen nyelvű színjátszó körökbe. Jövőre – hála az oktatáspolitikánk ajtaján kitartóan kopogatóknak (hadd ne soroljak neveket! Valakit úgyis kifejejtene, s érzékenyek a szakmabeliek!) – a tanulói összlétszám fele tanul “tánc és dráma” tárgyat.

Most, hogy “beindultak a dolgok”, amikor végre esély van a dráma érettségire, s amikor (isten ments, hogy bárkit is majmoljunk!) közelegni látszik egy olyan állapot, amellyel a francia oktatási rendszer 20 éve elkápráztat (igaz, ott az állam az éves költségvetés egyötödét fordítja oktatásra!!!), semmiféle fórumon ne kérdőjeleződjék már meg a TIE létjogosultsága!

Kinek állna érdekében kihúzni lábunk alól azt a bizonyos Brook-i szőnyeget? Hiszen akkor mindannyian orra bukunk! És épp most, amikor oktatáspolitikusaink számára is figyelemre méltó fórumon mondatott ki (PISA-felmérés), hogy nagy pácban van oktatási rendszerünk. Még viccnek is rossz!

Sajnos a megmerevedett, az oktatással kapcsolatokat aktívan nem kereső színházi struktúra (tisztelet a kivételes vállalkozásoknak!), a tanárképzésben a gyakorlati igényeket többnyire figyelmen kívül hagyó felsőoktatás és a pragmatikus szellőkkel sodródó alap- és középfokú oktatás jelen pillanatban nem sok reménnyel kecsegtet. Örülni kéne azoknak az utaknak, amelyek – remény szerint – kivezethetnek bennünket a csödből.

Az olyan művészeti tevékenységeknek, amelyek pedagógiai ismeretekkel felvértezve **megszólítják** a fiatalokat. Amelyek a fiatal közönség oldaláról, s esztétikai igényeiket szem előtt tartva merész és kockázatos alkotásokat hoznak létre. Kockázatosakat, mert felvállalják az együtt alkotás kockázatát. Az intim közelséget. (Nem a művészet szent, hanem az alkotás: akár együtt alkotunk, akár csak belevonlak téged az alkotásom folyamatába, részévé teszek a gondolkodásomnak, az érzéseimnek.)

Színház és közönség

Egy nyári színházi kurzuson 10 országból jött egyetemistával a közönség szerepéről beszélgetünk. Elérkezünk arra a pontra, van-e joga, illik-e a nézőnek felállni, s előadás közben kijönni. Egy török lány illemlről, mások iránti tiszteletéről beszél. Érvéle nem tetszik a többieknek, túl régimódinak tartják.

– *Igen, jogunk van kijönni, de tudnunk kell, hogy mi is része vagyunk az előadásnak. És azt a felelősséget a színészek is fel kell vállalnia. Igen, gyertek csak ki, ha már úgy érzitek, hogy kívül rekedtetek a dolgon!* – érvel egy mexikói lány. (Később beszélgettünk, elmondta, hogy véleményét saját tapasztalatai alapján alakította ki. A diszkrét kijövetellel jelzett nézői viselkedésnek általában két oka van: vagy elveszti a reményt a színen zajló események megértésére, vagy huzamosabb ideig nem talál azzal érzelmi kapcsolódási pontot.)

A mi feladatunk kulcsot adni a megértéshez. Nem szájba rágni, nem helyette megemészteni – rávezetni, a megértésben megerősíteni.

...Ezért is hiszem azt, hogy a TIE hiteles formája a színházi nevelésnek.

Vatai Éva

Hárún avagy a Mesék Tengere

Kerekasztal Színházi Nevelési Központ

A Kerekasztal 2001-ben tizedik alkalommal szervezett drámajáték tábort.²⁴ A 10-14 éves fiataloknak meghirdetett bentlakásos tábor programja a hagyományoknak megfelelően minden napra ígért egy-egy “több tanáros” drámafoglalkozást. A korábbi években az egyes tábori napok játéka hol szorosabb, hol lazább kapcsolatban voltak egymással: néha a történelmi kor, máskor egy meghatározott probléma fűzte össze azokat. Idén egy meseregényből – Salman Rushdie Hárún és a Mesék Tengere²⁵ – kiindulva közös keretet kapott az öt drámanap. A történet: egy kisfiú hivatásos mesemondó édesapja segítségére kel, mert annak elakad a szava, nem tud több mesét mondani, hiszen a Mesék tengerét, ahonnan apja történetei folynak-származnak, Khatám Sud, a sötétség ura megmérgezte, s végképp el akarja zárni a mesék ősforrását.

A következő leírás a tábori drámanapok tervezeteit tartalmazza, helyenként pedig azt is, hogy a tervek miként valósultak meg, illetve a szerzők²⁶ ugyanennek az órának a vezetéseként mit csinálnának másként egy

²⁴ A tábornak a városi Iglauer Park adott helyet.

²⁵ Salman Rushdie: Hárún és a Mesék tengeré, Európa Könyvkiadó, Bp. 1992. Ford.: Falvay Mihály

²⁶ A jelen beszámoló írójának munkáját *Drávai Gabi* segítette.

következő alkalommal.

Z embla, Zenda, Xanadu, Srácok,
A mesék is igazságok.
F élelmesek mind az álmok.
A hol járok, nem látjátok:
R ám gondolva olvassátok!

Zafar jelentése: "győzelem" (arabul és perzsául), egyben a szerző (S. R.) fiának a neve.

A regény keretes szerkezetű: egy családban történő események helyszíne ("K" város) "valóságos". Egy szomorú város, ahol állítólag a gyárok is szomorúságot termelnek. A történet az egygyermekes család szét-hullásával kezdődik: veszekedések, majd az anya szökése követik egymást. (A csábitó a szomszéd.) Hárún, a gyerek, vidékre utazik édesapjával. Rasid Kalifa munkaügyben utazik el: kitűnő művésze a szavakkal való meggyőzésnek. "Nem igaz" történeteket talál ki, ebből él. Választási kampányok sikeres szereplője. Már az utazás során is különös, álomszerű események részeseivé válik a két szereplő. A válás viszontagságai azonban nagyon rossz hatással vannak az íróra: sorozatban felsül, nem tud új történeteket kitalálni.

Az egyik városban, ahol Rasidnak dolgoznia kellene, az álmok(?) a Kahánin, a Föld másik (láthatatlan) holdjára röpitik őket. Itt kiderül, hogy minden baj okozója Khatám Sud, aki megmérgezi a mesék tengerét. Ezért nem jutnak eszébe Rasidnak újabb történetek. A képzeletbeli világ tulajdonképpen egy "mesebeli diktatúra" jegyeit viseli magán. A feleség és anya nélkül árva férfitáros felveszi a harcot a gonosz erővel szemben. Győztesen térnek haza, odahaza is rendeződnek a dolgok, az édesanya belátja súlyos tévedését.

Családi gondok

(első nap)

Urbán Zsanett és Bethlenfalvy Ádám foglalkozásterve

Fókusz: Hogyan viselkedjen egy gyerek a családi viszályban?

Tanulási terület: India, Kasmír, média, családi viszonyok.

Keret: Salman Rushdie meseregényének első fejezete.

Színházi jelenet: a Kalifa család ebédje, amely veszekedésbe torkollik. A jelenet egy-egy pillanatát álképpé merevítjük. Szereplők: Hárún, Rasid (Hárún apja), Szoraja (Hárún anyja) és az anyai nagymama. A jelenetben alapvetően az anya és az apa veszekednek, csöndes civódás, az apa nem hajlandó megenni, amit a nagyanya főzött, mert van benne olyan fűszer, amit ő nem szeret. A gyerek nem nagyon szólal meg, de látszik rajta, hogy rosszul érzi magát ebben a helyzetben.

A jelenet értelmezése: Hozzunk vissza a jelenetből tablókat, így könnyebben elemezhetjük a viszonyokat. A szereplőket megnézzük külön-külön is. Aminek biztosan ki kell derülnie, hogy ez egy család, a szülők között nem felhőtlen a viszony, a gyereket ez zavarja, de nem nagyon tud mit tenni.

Tanári narráció, amelyből kiderül, hogy az előző jelenet Kasmír állam "K" városában játszódott, napjainkban. Kasmír Indiában van. Néhány információ az életmódról, vallásról és földrajzi környezetről.

Kiscsoport: Foglalkozunk a család három tagjával külön-külön! Mindhármukhoz tartoznak tárgyak, azok alapján próbáljunk néhány dolgot kideríteni, kitalálni róluk!

Hárún: Egy kis fa doboz, benne madártollal, kis kövecskével.

Rasid: Egy angol nyelvű, bőrkötésű könyv, jegyzetekkel, versrészlettel.

Szoraja: Textil válltáska, rúzzsal, bevásárolni valók listájával.

Beszámolók

Stílusváltás: Készítsünk egy "Fókusz" típusú beszámolót az apáról! Az anyáról a *Nők* című műsor számára készíthetünk anyagot (a *Nők Lapja* stílusában), míg Hárúnról a *Tinédzserek* című műsornak.

Beszámolók

Kiscsoport: Melyben Hárúnt, illetve Hárún szemszögéből a családot vizsgáljuk. Három anyagot kap a három csoport (ld. a *Mellékletben!*).

- *Hárún naplóbejegyzése:* elsősorban a szomszédokról szól (kik azok, akikkel jóban van, kiket nem szeret)
- Órai levelezés alatt *összeírkált levél*, amin egy találkozót egyeztetnek a haverokkal.
- Egy *rövid levél a szülőknek* a nagyinál töltött nyaralásról. A rokonokról ír benne és arról, hogy nem érzi igazán jól magát a nagyinál.

Beszámoló

Színházi jelenet: Családi veszekedést látunk: a szülők válással fenyegetik egymást, a gyereket is belerángatják, Hárún ordibálni kezd velük, majd kirohan. A jelenetet annak *értelmező megbeszélése* követi.

Forró szék: Hárúnt faggathatjuk, hogy miért futott ki, mi a gond stb. Ő lassan elárulja, hogy talált egy levelet, amit meg is mutathat. Ebből kiderül, hogy Szengupta úr (a szomszéd, aki már a szomszédokról szóló napló-részletben szerepelt) szökésre invitálja a kedves mamát.

Négy-öt fős csoportokban az álomjelenetek készítése: Hárún álmait játsszuk el (rémálmok vagy vágyálmok, melyek keletkezését a családi események befolyásolták).

A SZAKÉRTŐ KÖNTÖSÉBEN

Szerepfelvétel: A TÁMASZ Gyermeket Segítő Szolgálat által összehívott szakembergárda tagjainak szerepét vehetnék fel. Kik lehetnek egy ilyen csoportban? Milyen szakmájú emberek, milyen ügyekkel foglalkozhatnak? Szerepek felvétele. A tanár játssza a munkacsoport azon tagját, akinek a Rasid család ügyét kell összefognia. Mindnyájan megismerhettünk már néhány információt a családról (Hárúnékról).

Értekezlet: A Rasid család bemutatása. Sok hasonló helyzetben lévő család van, érdemes foglalkozni a problémával, akár konkrét helyzetben is.

Színházi jelenet – a veszekedésről szóló – felidézése.

Fórum-színházban nézzük meg többször a jelenetet, kipróbálva különböző viselkedési mintákat. Hogyan viselkedjen Hárún? A célokat és a hatásokat megbeszéljük. Nézzük meg azt is, hogy miként kell változtatni Hárúnak a viselkedésén, ha a szülők összezőrdülése a) ordibálós, b) csöndes, c) mosolygós.

Gyűlés: “Segítő szolgálatunk szeretne egy útmutatót kiadni, amely a nehéz helyzetben lévő gyerekeknek nyújt segítséget.” Szükség esetén kisebb munkacsoportokra szétválva is gyűjthetjük a tanácsokat. Ezek megtárgyalása, megvitatása következik egész csoportban. A cél egy közös lista összeállítása a legfontosabb tanácsokból.

Kicsoport: Válás vígjátékban. “A Kalifa család életében jelentkező nehézségek oda vezettek, hogy végül az anya elhagyta a családot. Tudjuk, hogy egy válás rengeteg kinnal, fájdalommal és nehézséggel járhat együtt, azonban most próbáljuk egy kicsit más oldalról megközelíteni ezt dolgot. Készítsünk egy jelenetet “vígjáték formájában” a válásról.”

MELLÉKLET

8/a

Kedves naplóm!

Meg fogok örülni itt a szomszédoktól. Ez a Szengupta úr folyton a rádiót bömbölteti, ráadásul a híreket hallgatja, nemhogy valami rendes zenét keresne. A másik szomszéd, a Nyanya, meg ordibál vele folyamatosan. Hát, annak se lehet a hangját elviselni. Ráadásul a múltkor be akart hívni valami sütit megkóstolni (biztos mérgezett volt), de sikerült elslisszolnom. Anya meg átküldött szembe tegnap egy kis rizzsel, egészen kedves volt ott a fiatal nő, egy kicsit beszélgettünk.

8/b

Hárún! Elmegyünk ma a tóhoz?

Otthon kell segítenem anyámnak.

Ne hülyéskedj, ott lesznek a többiek is!

És mit csinálunk?

Visszarakták a kötelet, úgyhogy nagyokat csobbanhatunk...

OK.

Hozzál kaját is!!!!

8/c

Drága Anyu és Apu!

Nagyon jó itt a nagyiéknál. Végre megjöttek az Amriték is! Nagyon jót fociztunk így, hogy már többen vagyunk. Kár, hogy nem vagytok itt! A nagy nagyon jókat főz, de azért hiányzik az otthoni kaja. Mikor jöttök értem???

Puszi. *Hárún*

Love

(második nap)

Lipták Ildikó foglalkozásterve

Fókusz: Szembesülni a szerelemmel – elutasítás és vágyakozás.

Történetváz: Miután Hárún anyja távozott (akárcsak Szengupta úr; “Talán együtt...!”), a fiú vidékre utazik apjával. Hárún a hotel különös berendezésének hatására(?) furcsa történetet álmodik. Az álomban egy fiú-csapat tagja lesz, ahol egy igazán jó barátira is szert tesz. A családi események hatására Hárún ellenségesen érez a világ összes nő tagja iránt. Egyszer azonban kiderül, hogy a legjobb barátja tulajdonképpen lány. Különös érzés keríti hatalmába a fiút: “gyűlölöm vagy szeretem...?”

Színházi jelenet

Apa-fia beszélgetnek út közben. Hárún kifejti, hogy mennyire hülyeségnek tartja a szerelmet. A csajokról hal-lani sem akar, ő biztosan nem fog megnősülni. Az apa – bár őt is megviselték az elmúlt napok eseményei – igyekszik lebeszélni fiát a túlzott általánosításról.

Narráció

“D” városban választási kampány tartja lázban a lakókat. Al Rasid is emiatt jött: beszédet kell tartania, cir-kalmas mondatokba kell foglalnia a kampány során elhangzó gondolatokat, jelszavakat, izgalmas történeteket kell kitalálnia, amikkel “elringathatja” a hallgatókat. Jó híre van Kasmír-szerte: akinek ő segít, az többnyire győzni szokott a választásokon. A hotelban, ahol megszállnak, különös berendezés van: a bútorok valós és me-sebeli állatfigurákra emlékeztetnek. Ezt Hárún eleinte dedósnak, aztán félelmetesnek érzi. Nagy nehezen elal-szik.

Hamarosan álmodni kezd, de Hárún egész életében úgy emlékszik vissza az álomban látottakra, mintha minden a valóságban történt volna

Első éjszaka...

...Hárún egy csak fiúkból álló társaságba kerül. Nagyon könnyen beilleszkedik. Hasonló élményeik vannak, és csupa olyan dolgot csinálnak, olyan dolgokról beszélgetnek, ami csak fiúkkal eshet meg.

Kiscsoportos munka

Készítsünk jelenetet ezekről az emlékezetes beszélgetésekről vagy eseményekről!

Narráció: Van egy gyerek a társaságban, aki a legbőbeszédűbb valamennyiük közt, és mindig sapkát hord. Fecseginek nevezik a többiek, de ő ezt nem bánja. Hárún őt kedveli valamennyi fiú közt a legjobban, vele szí-vesen van együtt négy szemközt is. Mintha mindig ismerték volna egymást...

Szerep a falon

Írjuk be azokat a tulajdonságokat, amik jellemzik és feltehetően jellemezhetik Fecsegit!

Ötletbörze

Találjuk ki, hogy milyen lehetett a “rátalálás pillanata”! Mikor érezte Hárún először, hogy ez a fiú áll hozzá legközelebb?

Színházi jelenet

Marháskodás, jó kedv. Hárún lekapja Fecsegi sapkáját, és meglátja hosszú hajzuhatagát. “Hazug vagy, gyű-löllek!”

Napló

Ezen az estén Hárún nem jött ki a szobájából, senkivel sem akart találkozni. Ezer és ezer kusza gondolat járt a

fejében, a legjellemzőbbeket le is jegyezte a naplójába. Jegyezzük le mi is ezeket a jellemző gondolatokat! (Ha tudunk egymásra figyelni, maradhatunk együtt, ha szükséges váljunk szét kisebb csoportokra!)

Montázs

Hárún két napig a társaság közelébe sem ment, de bármit csinált, mindig Fecsegi jutott eszébe. Fájdalom, harag és valami különös, jó érzés vegyült a lelkében.

Három csoportban dolgozunk:

1. Írjunk verset, amit Hárún írhat ekkor!
2. Ha a fiú behunyja a szemét, akaratlanul is néha agresszív képek tolnak a képzeletébe: megveri a barátját, akarom mondani barátnőjét. Készítsünk technikailag jól beállított jelenetet erről (pl. lassított felvétel)!
3. Céltalan irkafirkái időnként jól kivehetően emberalakot ábrázolnak. Talán egy lányt. Vagy inkább fiút? Hogyan néz ez ki? A rajzot készíthetjük egy nagy csomagolópapírra, így egyszerre is megjelenhet a másik két alkotással.

Szerep a falon

Az eddigiek tükrében van-e valami változás Fecsegi figurájában? Különböző színekkel elkülöníthetjük azt, amit valóban megtudtunk róla, és azt, amilyennek Hárún látja őt.

Fórum-színház

A "visszavonulást" legyőzve Fecsegi kapcsolatba lép Hárúnal és eléri, hogy találkozzanak egymással. Fecsegi arra akarja rávenni Hárúnt, hogy ne árulja el a többieknek, hogy ő lány. Miként viselkedjen Hárún? Megígérje vagy ne? Fecsegi mi mindent hozhat fel a mentségére? A jelenet kimenetétől függetlenül a következő eseményt vezetjük fel:

Narráció

Innentől kezdve Hárún és Fecsegi egyre gyakrabban van együtt. A fiú mind többször kéri Fecsegitől, hogy vegye le a sapkáját ("ezt az ostoba jelmezt"), mikor mások nem látják őket... Egy idő után Hárún ismét elkezd visszajárni a csapatba. Fecsegit eddig nem leplezték le.

Kiscsoportos improvizációk

Egy alkalommal a lány a csapatban összeveszik valakivel – ütésre is sor kerül. A verekedésben részt vevő fiú a földre nyomja Fecsegit. Eddig senki sem avatkozott közbe. Mit tesz, hogyan oldhat meg egy ilyen helyzetet Hárún?

Értékelés

A megoldástól függően beszéljük meg, hogyan folytatható ez a kapcsolat Fecsegivel (pl. ha netán nem állt ki mellette) illetve a közösséggel!

Ébredés... (vissza a "valóságba", a hotelszobába)

Eljött a reggel. Hárún teli különös érzésekkel és gondolatokkal. Olyan furcsa volt az egész...

Reflexiók (páros munkában)

Hárún apja a reggelinél felidézi a tegnapi témát, miszerint a nők... Hogyan beszél róla most Hárún?

Eredményünket osszuk meg egymással, akinek van kedve, el is játszhatja!

Sötét kampány

(harmadik nap)

Nyári Arnold foglalkozásterve

Fókusz: Milyen eszközökkel lehet az embereket rávenni arra, hogy lemondjanak igényeikről és "sötétségben" éljenek?

Keret: "D" város választott vezetősége, illetve tanácsadói.

Cél: Vegyük észre, ismerjük fel, hogy milyen módokon (és milyen könnyen) befolyásolhatnak bennünket, akaratunk ellenére is!

1. Egész csoportos beszélgetés

A *hatalom* szó jelentése. Milyen viszonyt feltételez? Ki kit tarthat hatalomban? Szoborpárokban keressük a

hatalom megjelenítési, kifejezési lehetőségeit, formáit. A párosjáték után – ahány felnőtt vesz részt a munkában, annyi csoportban – szinonimákat gyűjtünk, versenyben.

Narráció

Telnek az órák, a napok. A “hely szelleme” gyakran készíti arra Hárúnt és apját, hogy pihenjenek egy kicsit a hotelben. Hárún alig várja, hogy elaludjon, hátha megint olyan “szórakoztató” álma lesz. Al Rasid is arról számolt be fiának, hogy ezen a helyen egész furcsa gondolatai támadnak az embernek... És ez a kampány, meg az emberek... Második éjszaka...?

2. Színházi jelenetek

- Belső tanácskozás: ez volt a harmadik újraválasztás, és csak 3%-on múlt, hogy sikerült Khatám Sud nagymesternek biztosítani a hatalmát. Ez így nem mehet tovább!
- A sajtóreferens monológja – gyors fényváltásokkal, amelyek egyben időugrást is jelentenek. Választás előtt, után, ugyanarról a témáról.
- Híradós összefoglaló Khatám Sud eddigi pályafutásáról.

A jelenetek megbeszélése, az információk összegzése – a tanácsadók figuráját kell felépítenünk, a jelenetekből kiderül: jól fizetett csapat, tagjai hűségesek.

3. Kiscsoportos gyűjtő munka

Tanácsnoki “kódex” készítése – a jó tanácsagnak TILOS ill. KÖVETENDŐ... Különböző helyzeteket is vizsgálhatunk:

- mikor nem számít a főnök;
- mi van, ha a családjában pocskondiázzák a főnököt;
- hogyan beszél róla másoknak?

4. Egész csoportos improvizáció

Khatám Sud összegzi a választásokat: szoros volt a küzdelem. A városunk közelében működő gyárak – amelyek adóösszege kormányzatunk és személyes jövedelmünk alapja – füstkibocsátása oly mértékben nőtt, hogy fél év múlva bekövetkezik a teljes sötétség! Ez ellen tenni költséges, egyszerűbb, ha elhitetjük az emberekkel, hogy jobb, ha sötétben élnek, úgy jobb élet vár rájuk, és ráadásul ezt mi adtuk nekik! Tehát meg kell győzni a népet arról, hogy jó lesz sötétben élni, azt kell elérnünk, hogy ne csak eltűnjék, hanem higgyenek is benne, ők maguk akarják (különb. ellenállók maradnak). Természetesen erőszakkal ez nem megy. (Khatám Sud szerepéhez a drámatanár egy fekete köpenyt visel *(jelmezhasználat)*).

5. Kiscsoportos munka

- Először is technikai újításokra van szükség! Miket kell mérnökeinknek megvalósítaniuk?
- Miként kommunikálhatunk a megváltozott körülmények között (“sötét világ”) az emberekkel? – a módosítások gyűjtése.

Míg a fentiekkel minden csoport foglalkozik, az alábbiakat csoportonként vizsgáljuk. A sötétség beköszöntével:

- milyen szabadidős tevékenységek fognak megváltozni?
- milyen játékok tűnnek el és keletkeznek?
- milyen szavak és fogalmak szűnnek meg?
- milyen foglalkozások és szakmák alakulnak ki és válnak feleslegessé?

Beszámolók

6. Előtanulmányok a kampányhoz: A sötétség előtt vagyunk, amely nagyon hirtelen érkezik majd. Végezzünk előtanulmányokat négy csoportban a kampányunkhoz! Különböző célcsoportok szerepkártyán. Ha kell, szóban kiegészíthető.

- Pedagógus (tanító): Az iskolán kívüli szabadidőt értelmes dolgokkal töltsék a gyerekek, hogy legyen értelme a munkájának! De hiába írt ez úgyben a felelős embereknek.
- Kereskedő: Nem tud rendesen szállítani, mert nem törődnek az utakkal, az adót meg csak emelik. A vevők mogorvák, csak összetapogatják az árut, de nem vásárolnak, mert nincs pénzüik. Legalább a kereskedő kamara segítene, de nem, csak a pénzt szedik az engedélyekért.
- Munkás: Napi 10-12 órát kell dolgoznia. Kizsigerelik. Úgy kell ugrálni, ahogy a főnök füttyül! Nincs ereje elmenni munka után szórakozni. Hazamegy és nézi a tévét, de nincsenek igazán jó filmek. Ő csak a jó kis

bunyós filmeket szereti.

- d) Festő: Imád festeni, legjobban a fényeket szereti. Az az igazi kihívás! Elkapni, megörökíteni egy-egy hangulatot, amit a fények idéznek elő. Még úgy is jó, hogy csak a festő testület pecsétjével szabad egy képet eladni. Egy baja van csak a mostani életével: manapság az emberekkel nem lehet beszélni; no és a nők...

Az előbbieket alapján *dolgozzunk ki személyes kampányokat*, hiszen a különböző rétegeknek különbözőképpen kell tálni a sötét világot (óriásplakát, rádiós spot, akciós termékek, reklámfilm stb.). Egy dologra vigyázunk: a "teleshopos", direkt reklámok már hatástalanok! Minőségi munkára van szükség!

Beszámoló a munkáról

7. Egész csoportos improvizáció

Khatám Sud találkozik tanácsadóival. Beszélgetés az eddigi munkáról. Mik befolyásolhatják a reklámokon kívül az emberek véleményét (hírek, különböző művészeti ágak)? A hírek nagyon fontosak! Miket kell hallaniuk az embereknek ahhoz, hogy elfogadják a sötétséget és örüljenek is annak? Akár álhírek is lehetnek! A híradós szerkesztőségben vannak embereink. Lényeg a siker!

Beszélgük meg, milyen hírek kellenek.

8. Kiscsoportos munka

Az imént kitalált hírek feldolgozása (kommentárok, hiteles szakértők magyarázatai).

Bemutató

9. Kiscsoportos fórum-színház

Ha az előbb vizsgált emberek mégis kifogásokat emelnének a sötétség bevezetése ellen, vagy kérdéseket tennének fel azzal kapcsolatban egy – a témával foglalkozó – tévés vitaműsorban, akkor Khatám Sud emberei hogyan védhetnék meg saját álláspontjukat, vagy hogyan tehetnék nevetségessé ellenfeleiket? Vigyázat, élő adás! Legjobb, ha a korábban vizsgált szakmák képviselői vitatkozhatnak Khatám Sud embereivel.

10. Egész csoportos improvizáció

Khatám Sud: "Jól van, jól haladunk, de ahhoz, hogy hatékonyabbak legyünk, az emberek által legjobban elfogadott dolgokat is manipulálnunk kell. Tehát: mozi film, tévésorozat, mese. Ezek megvalósítását anyagilag is támogathatjuk, még mindig olcsóbb, mint megszüntetni a gyárat."

11. Kiscsoportban

- Mesét írni Khatám Sud tervéhez.
- Forgatókönyvet egy filmhez.
- Egy sorozat egyes részeinek szinopszisát pár mondatban.
- Vicces tévéshow vázlatát.

Beszámoló

12. Monológ

Kampányunk sikeresnek bizonyul. Készítjük el a korábban tanulmányozott célszemélyek monológjait, amikor már önmagukat gyözködi, nyugtatgatják (vagy egy hozzájuk közel álló személyt, pl. a festő hogyan beszél tanítványainak az "új stílusról" stb.)!

13. Üzenet az utókornak

Egyénileg írjon mindenki pár szóban néhány jó tanácsot az utókornak. Ezeket összegyűjtjük egy üvegben, lezárjuk.

Tapasztalatok, gondolatok az óra kapcsán

A Kerekasztal-táborok szervezésekor, bár mindig megjelöljük, hogy milyen életkorú gyerekeknek tervezzük a programokat (10-14 év), szinte mindig előfordul, hogy egy-egy 7 éves testvérnek vagy 15 éves "öreg" táborozó barátunknak nem akarunk nemet mondani és csatlakozik hozzánk. Ez azonban még jobban megnehezíti a drámatanárok dolgát, hiszen ilyen széles életkori skálára, mindenkinek egyaránt izgalmas órát tervezni nem könnyű dolog! Ebben két dolog mindenképpen segítséget nyújthat. Kiscsoportos munkáknál eleve differenciálhatunk, már az óra elején szervezhetjük életkori bontásban a csoportokat. Ebben az esetben a feladatokat is az adott életkorú csapatokra kell szabnunk, így egy-egy munkafázisban más-más szintű és témájú dolgokkal fog-

lalkozhatnak a résztvevők. A másik lehetőség, hogy a csoportokhoz csatlakozó drámatanár ügyel arra, hogy a vegyes csapatokban mindenki megtalálja a maga szerepét és játékát. Amint az óravázlatból is kiderül: mi a második, szerintünk nehezebb változatot választottuk, bízva a Kerekasztal sokat tapasztalt tanáraiban. A táborban amúgy is fontos cél, hogy kicsik és nagyok együttműködve is jól érezzék magukat, ne klikkesedjenek a résztvevők!

A személyes kampány kidolgozása sokkal összetettebb feladatnak bizonyult, mint hittük; számos új kérdést vetett fel, amelyekkel helyben kellett foglalkozniuk a csoportvezetőknek. A játék lezárása is csak átmeneti volt (egész csoportos beszélgetés), mert másnap ugyanennek a szálnak a folytatásával terveztünk és tartottunk drámafoglalkozást. A következő napi drámapunkát tehát az eredeti tervhez képest gyorsan meg kellett változtatnunk. (Szerencsére épp a tábor szakmai vezetőjének kellett rögtönöznie, hogy a fenti drámapunka felvetette kérdések megválaszolásra kerüljenek.)

Annak ellenére, hogy ügyeltünk az életkorból adódó problémák kiegyenlítésére, érzésem szerint az órát az idősebbek jobban élvezték. Ez lehet, hogy a téma hozadéka, egy következő alkalommal szívesen kipróbálnám nagyjából azonos életkorú idősebb csapattal.

Két fontos problémával szembesültem az óra kapcsán, ezeken mindenképpen változtatni kellene egy következő alkalommal. Először is el kellene döntenünk, hogy a felajánlott szerepek mennyire funkcionálisak. Egy idő után a szakértői játékra kezdett hasonlítani az óra, ami nem baj, csak ezt érdemes előre eldönteni és aszerint foglalkozni a szerepekkel (a szakértői munkához – mint közismert – elegendő a funkcionális szerep, vagyis azokat nem kell részletesen kidolgozni). Másodsor pedig, bár a tanárok jól dolgoztak kiscsoportokban, néhány izgalmas konvencióval érdemes lenne megbolondítani az órát, ehhez azonban biztos segítség a kisebb résztvevői létszám és a táborban rendelkezésre állóhoz képest tágasabb tér. Ez a két dolog, így leírva, apró módosításnak tűnik, de ha igazából belegondolunk, jelentős, nem is olyan egyszerű változtatások!

Ezzel együtt a játékot sikeresnek éreztük, drámatanároknak és a gyerekeknek egyaránt élmény volt...

Vízidzsinn, a toronyőr

(negyedik nap)

Kaposi László foglalkozásterve

Fókusz:

- Amikor kitör a forradalom... Mit tegyünk/tehetünk most, ha eddig, kifelé, szervilis magatartást tanúsítottunk a diktatúrával szemben? És akkor, ha valóban hittünk, ha csak most ébredünk? (Az talán nem kérdés, hogy mit tegyünk akkor, ha soha nem hódoltunk be...)

A táborban drámapunkákban gondolkodhattunk. Ilyen hosszú játékba bőven belefér több fókusz kibontása is. (Jelen esetben a megadott fókuszok egyébként sem állnak távol egymástól.)

Cél: Miközben a fókuszban szereplő kérdésekkel foglalkozik a dráma, jó lenne, ha a résztvevők mint egy romantikus történet szereplői megélhetnék a forradalmat (legalább egyszer, itt, a drámában)!

Történetváz: Khatám Sud nagymester országában vagyunk, mégpedig a sikeres sötétség-kampány után. A hatalom – szokása szerint – időnként rendeletet hoz. Most is: ezentúl fényforrások helyett ú.n. sötétreflektorokat, sötétvetőket kell használni, kötelező jelleggel. Állami szolgálatban pedig pláne. Így a világítótoronyokban is. A toronyőr (a dráma főszereplője), aki gyakran magában is, ráadásul nem ritkán félhangosan motyorászik, kimondja véleményét egy rendelettel kapcsolatban. Ezt többen meghallják... A toronyőr egy mécsessel a kezében elindul. S láss csodát, csatlakoznak hozzá az emberek...

1. Nézzük meg, hogy az előző napi tervezet 6. pontjában szereplő figurák (pedagógus, munkás, kereskedő, festő) és családtagjaik miként fogadják a hatalom és a "sötétség urának", Khatám Sudnak új rendelkezéseit (pl. a sötétvetők használatának kötelezővé tételét)!

A hatalom mindenütt jelen van, mindenütt füle van... **Mit jegyeznek fel, mit jelentenek (be vagy fel) az általunk játszott figurákról** (mert ebben az országban mindenkiről jelentenek valamit)?

Kiscsoportos gyűjtő-egyeztető munka, amit beszámoló követ.

2. **Narráció:** Történetünk fontos szereplője furcsa figura. Már a külseje is érdekes: kb. két méter magas, vékony, afféle aszketikus alkat. Nagy szakállá van, ami nem csak a hossza, hanem a színei miatt is érdekes. Nem mondhatnánk szép embernek, de nem is rokona egy másik – párizsi – toronyőrnek. Különös ember, nem vesz-

ne el a tömegben...

Ő a világítótorony őrje. A fényel dolgozott, jelt adott a hajóknak. Most arra kötelezték, hogy a sötétben sötétvetőket használjon. A hajók pedig mennek zátonynak, sziklafalnak. Vídzinn – mivel állandóan a tengerparton kószált, már gyerekkorában is így nevezték közeli és távoli ismerősei egyaránt. Gyakran motyorászik magában. Nem csoda, sokat van egyedül... Furcsán beszél: gyakran használ szinonimákat, négyet-ötöt is egy-egy szóhoz.

Néhány mélyebb területet, nem messze a világítótornyától, gátak védenek. Amikor nem várható hajó, akkor a parton sétálva a gátakat ellenőrzi (bár ez nem lenne feladata). Most is egy ilyen sétáján látjuk a toronyőrt: a Mesék tengere partján sétál.

A sötétvetők miatt újabban egyre hangosabban “motyorászik”...

3. Színházi jelenet: négy színész-tanár játszik benne. Párhuzamos monológok indulnak, nagyon halkán, majd erősödnek, lassan kivehetővé válnak szófoszlányok, majd mondatok. A mondatok lassan összeérnek. Érthetővé válik, amit mondanak. Együtt játsszák Vídzinnt, a toronyőrt, de ki is emelnek egy szereplőt.

4. A jelenet megbeszélése (a toronyőrnek elege van a hatalom ostoba rendelkezéseiből), majd újabb, **kiegészítő információk** bevitele a játékba.

Vídzinn elindult a város felé. Egy mécses van nála (ez önmagában botrány a sötétség birodalmában). Állítólag ez a mécses soha nem alszik ki. Egyre többen tudnak róla. Egyre többen csatlakoznak hozzá. Mindenki kis mécsesét visz magával. A hírük már előttük jár. Azt suttogják az emberek, hogy közeledik az **IMBOLYGÓ MÉCSESEK MENETE**. Pár nap és ideérnek...

5. Miként fogadják a már kidolgozott és a fenti 1. pontban is felidézett figuráink, valamint azok családjai az imbolygó mécsesek menetéről szállingózó, érkező híreket?

Jelenetek készítése kiscsoportban arról, hogy mit teszünk a forradalom árnyékában.

Beszámoló a csoportos munkáról.

Megjegyzés:

Ez a feladat, illetve annak beszámolója zárta a foglalkozást.

A táborozók magánügye is lehetne, hogy mit hoztak vissza a téma kapcsán, de néhány információt – az esti folytatás miatt – megosztunk olvasóinkkal. Az 1. pontban leírt játékunk beszámolójából már látható volt, hogy táborozóink szívesebben választják a nem szervilis magatartást: olyan figurákat játszottak, akik *lelkükben* nem hajlandók behódolni a hatalom ostoba rendelkezéseinek. Legfeljebb nyíltan nem tiltakoznak. Vagy nem hangosan.

Minden családból voltak olyanok, akik most a forradalomhoz való csatlakozást választották, s olyanok is, akik érezték-tudták ennek a veszélyeit, s próbálták ezt akadályozni. Az improvizációk végére többnyire az előbbieket kerültek többségbe.

Mivel az ebédszünet előtt már nem jutott rá időnk, estére ígértük, hogy lejátszunk az **IMBOLYGÓ MÉCSESEK MENETÉT**.

Fáklyás, mécseses felvonulás lett belőle. Tiltakozás a sötétség és a sötétség ura, Khatám Sud tettei ellen. Tüntetés az erőszakos hatalom, a mindenkori diktatúra ellen.

Táblákkal, feliratokkal, jelszavakkal, énekekkel. “Süss fel, nap!”

Boldogtalan város

(ötödik nap)

Bethlenfalvy Ádám foglalkozásterve

Fókusz: Mik azok a legkisebb dolgok, amivel egy város lakosságát boldogabbá tehetjük?

Tanulási terület: Városi élet, közösségi terek, hatásmechanizmusok.

Keret: Ismét “K” városban vagyunk. Hárún és Rasid Kalifa hazatértek.

Tanári narráció: Ez a város valamikor ismert volt pezsgő életéről, mostanra azonban leginkább szürkeségéről, szomorkás lakosságáról és lehangoló atmoszférájáról ismert. Hárún és Rasid Kalifa (feltöltődve az előző eseményekkel), nehezen kapcsolódnak be ismét a város életébe.

Színházi jelenet: Hárún hazaérkezik. Eleinte nagyon vidám. Próbál szóba elegyedni emberekkel, de mindenki, akit megszólít, rossz kedvű és ő is egyre inkább lehangolódik. Végül ismét pont olyan lesz a viselkedése, mint a város lakosainak. Utoljára mégis találkozik valakivel, akit nem tudott “megfertőzni” a légekör: “Jé, tisztára, mint a Fecsegi!” Köszönnek egymásnak, mindkettejük részéről valami bizonytalan cinkosság érződik. “Gyere, nézzük már meg, mi bajuk ezeknek az ürgéknek!” – mondja Fecsegi.

Kiscsoportos munka: Gyűjtjük össze a lehetséges okokat, mitől ilyen ez a város?

- Egy utazó úti beszámolója alapján.
- A szomszéd város újságjában megjelent cikk alapján (ami “D”-ről szól).
- Egy turista útikönyv leírása a városról.

Lista készítése: Csomagolópapírra összeírjuk mindazt, ami eddig kiderült a városról. Külön lista készül arról, hogy miként jelenik meg a városban a szomorúság, illetve arról, hogy mik az okok.

Egész csoportos improvizáció: Hogyan ünneplik meg “D” város alapításának évfordulóját, hogyan viselkednek egy ilyen ünnepen az emberek, mi történik?

Ezek alapján a lista kiegészítése, a problémák csoportosítása következik.

Kiscsoportban: Annak alapján, amit eddig megtudtunk a városról, játszunk arról, hogy milyen a mindennapi élet ebben a városban, mitől szomorúak az egyes emberek, milyen gondjaik lehetnek az itt élőknek! Jelenet vagy interjú formájában mutassunk be minél többet ezekről!

Beszámoló

Fórum-színház: Ha van megfelelő szituáció, akár az előző jelenetek közül is kiválaszthatunk egyet: *kísérletezzünk a városlakók felvidítésával!* A tanárok játsszák a felvidítandó “D” városiakat, a játékban résztvevők próbálkozhatnak mindenféleképpen, hogy “feldobják”, vagy legalább “megmozgassák” ezeket az embereket. (Kissé hasonlít ez egy jól ismert gyakorlathoz. Előre kell tisztáznunk az ízléses, ill. az ízléstelen, toladó kísérletek közti jelentős különbségeket!)

Kiscsoportokban: “Boldogság kampány.” A fórum-színházban jól működőnek bizonyult ötletek alapján próbáljuk meg az egész várost felvidítani! Dolgozzunk ki egy olyan kampányt, melyben a lehető legkevesebb esz-közzel, minél több embert jókedvűvé tehetünk! Ennek néhány elemét “teszteljük”, próbáljuk is ki játékban!

Beszámoló

Páros feladat: Milyen cikkek jelenhettek meg a városban bekövetkező változásokról a szomszéd város újságjaiban? Hogyan módosíthatták idővel az útikönyvek a “D” városról írtakat? Miket írhatnak “D” város krónikájában erről az évről?

Színházi jelenet: Rasid úr otthon ül, újságot olvas. Hárún hazajön és szeretné bemutatni Fecsegit. Az apa is szolgál egy meglepetéssel: a konyhából Anya jön elő: “Szükségem van rátok...”

Műhelynapló helyett

a Káva Kulturális Műhely M.Á.S. című komplex TIE-programjának kidolgozásáról

Ebben az írásban megkísérlem röviden bemutatni, hogy csoportunk milyen stációkon keresztül halad egy új TIE-program kidolgozásakor. Ezek a lépcsőfokok kizárólag a M.Á.S. címet viselő játék létrejöttéhez vezető utat mutatják, de nem lehetetlen, hogy mások is találjanak benne használható vagy éppen tanulságos részeket. Közel két év vissza-visszatérő gondolatait, játékötleteit fogalmazom meg utólag. Furcsa dolog ez. Engedni azt, hogy mások egy kényes folyamat sikereibe és kudarcaiba is bepillantást nyerjenek. Ez az írás nem végleges állapotot, hanem egy pillanatot rögzít. Ma úgy érezzük, hogy közel járunk a megoldáshoz, a M.Á.S. című TIE-program létrehozásához.